

تحولات بازار داخلی نهاده های دام و طیور در

ده ساله اخیر

گروه مطالعات و پژوهش های
اتحادیه واردکنندگان نهاده های دام و طیور ایران

A
V
A
N
D
A

IRAN FEED GRAIN IMPORTERS UNION

اتحادیه واردکنندگان نهاده های دام و طیور ایران

اوندایا

چکیده:

این پژوهش وضعیت بازار نهاده های خوراک دام و طیور طی ده ساله اخیر و عوامل موثر بر این بازار نظیر خشکسالی و همچنین روابط سیاسی نظیر تحریم و برجام را مورد بررسی قرار داده است. به منظور انجام این پژوهش ضمن مطالعه اسنادی، آمار و اطلاعات مربوط به تولید، مصرف، واردات و سایر اطلاعات مورد نیاز از منابع آماری معتبر مورد استفاده قرار گرفته است. مهمترین یافته های این پژوهش به شرح ذیل می باشد:

۱- نتایج این بررسی نشان می دهد که کشور ما در تولید علوفه و همچنین جو وابستگی خیلی زیادی به واردات ندارد و تقریباً این دو نهاده از طریق تولید داخل با افزایش بهره وری آب و زمین قابل تامین است.

۲- در ارتباط با دو نهاده مهم ذرت و کنجاله، ایران به شدت وابسته به واردات است و این وابستگی با توجه به محدودیت تولید ذرت و دانه های روغنی به دلیل آب بر بودن و محدودیت منابع آبی در کشور در درازمدت پایدار خواهد بود و افزایش نیز خواهد یافت. بنابراین در مورد این دو نهاده برنامه ریزی مشخص و دقیق در رابطه با واردات ضروری است.

۳- قیمت نهاده ها و فرآورده های دامی در ده ساله اخیر، در دو مقطع زمانی ۹۲-۱۳۹۰ و ۹۹-۱۳۹۶ دارای افزایش و جهش بوده اند. افزایش قیمت ها ناشی از افزایش قیمت دلار و انتظارات تورمی بوده است به طوری که در مقطع زمانی اول، ارزش دلار آمریکا سالانه ۴۷ درصد و در مقطع زمانی بعدی ۶۱ درصد رشد داشته است

۴- علت نوسانات قیمت دلار مربوط به تحریم های اقتصادی ناشی از برنامه هسته ای ایران و مذاکرات مربوط به آن بوده است.

۵- با وجود جهش های قیمتی در دو مقطع فوق الذکر، اما در سه ساله اخیر مساله کمبود واردات نهاده های دامی، دپو شدن نهاده ها در گمرکات و کاهش مصرف نهاده ها و کاهش تولید فرآورده های پروتئینی به صورت چالش بروز کرده است که عمده ترین دلیل آن اختلاف بین قیمت ارز رسمی و بازار آزاد در سه ساله اخیر و در واقع اختصاص ارز ثابت ۴۲۰۰ تومانی بوده است.

با توجه به این نتایج و اینکه یارانه ارزی عملاً دولت را به هدف حمایت از مصرف کنندگان نرسانده است و تولیدکنندگان را نیز با چالش ها و مشکلات عدیده مواجه ساخته است پیشنهاد می شود:

۱- موانع آشکار و پنهان اثربخشی ارز ترجیحی (۴۲۰۰ تومانی) و همچنین راه های اثربخشی کانال های عرضه نهاده های ارزان شناسایی شود. هرچند در حال حاضر به لحاظ شرایط سیاسی و اجتماعی حذف یارانه واردات نهاده ها، چندان میسر بنظر نمی آید، اما باید به این نکته کلیدی نیز توجه نمود که الگوی حمایتی فعلی نیز در تحقق اهداف از موفقیت و مطلوبیت برخوردار نبوده و اتفاقاً اقشار آسیب پذیر که به عنوان کلیدی ترین و اصلی ترین جامعه هدف این سیاست ها بوده اند به دلایل متعدد نظیر عدم توزیع مکانی و زمانی مناسب نهاده ها و برخی محصولات قیمت گذاری شده، از مزایای این سیاست محروم بوده اند.

۲- نظر به وجود اختلاف بین قیمت مصوب نهاده ها با قیمت بازاری نهاده ها می توان استنباط نمود که با توزیع نهاده ها از شرایط مطلوبی برخوردار نبوده است و یا میزان نهاده های وارداتی قادر به تأمین نیاز نبوده و از این رو شکاف بین عرضه و تقاضا زمینه شکاف و اختلاف قیمت بین نهاده های مصوب و بازار را فراهم نموده است که مشکل اولی از وزن بیشتری در این چالش برخوردار است.

۳- چنانچه بخواهیم منطق آنالیز منفعت و هزینه را برای نحوه تاثیرگذاری سیاست قیمت حمایتی از نهاده ها و محصولات فرآوری شده را در بازار ملاک عمل قرار دهیم، می توان به راحتی استنباط نمود که منافع مورد انتظار این سیاست که همان جلوگیری از نوسان و یا افزایش شدید قیمت ها بوده، محقق نگردیده است.

۴- متمرکز بودن دولت بر مداخلات قیمتی بدون مدنظر قرار دادن سایر فاکتورهای مؤثر بر عرضه و تقاضای نهاده ها و یا محصولات نهایی در بازار و همچنین زیرساخت های مورد نیاز بازار سبب گردیده که هزینه فرصت ارزهای

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

ویرایش نهایی	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	صفحه: ۲
--------------	---------------------	---------

تخصیص یافته به تأمین نهاده های دام و طیور به ویژه در سال های اخیر، روند افزایشی داشته باشد و یا به عبارت دیگر رفاه اجتماعی از منظر تخصیص ارز در زنجیره مذکور روند کاهشی را تجربه نماید.

۹- با توجه به شرایط فعلی اجتماعی و سیاسی کشور، هرچند یکسان سازی نرخ ارز سیاستی با هزینه های غیر قابل پیش بینی در کوتاه مدت باشد ولی بطور یقین در بلندمدت اثرات رفاهی روشن تری را به دنبال خواهد داشت.

۱۰- برای جبران کاهش قدرت خرید استفاده از کارت های اعتباری کالا محور توصیه می گردد.

۱۱- بودجه مربوط به تخصیص ارز های یارانه ای نیز باید در زمینه بهبود زیرساخت های بازار و بهبود قدرت خرید مردم مورد استفاده قرار گیرد.

فهرست مطالب

۴	۱. مقدمه
۴	۲. بررسی وضع موجود تولید و واردات نهاده های دام و طیور
۴	۱-۲. وضع موجود بازار نهاده ذرت
۷	۲-۲. وضع موجود بازار نهاده جو
۱۰	۳-۲. وضع موجود بازار نهاده کنجاله سویا
۱۳	۴-۲. وضع موجود بازار نهاده علوفه
۱۴	۵-۲. جمع بندی وضع موجود بازار نهاده های دام و طیور
۱۵	۳. قیمت نهادها و فرآورده های دامی و طیور
۱۹	۴. تورم و افزایش نرخ ارز
۲۰	۵. سیاست های دولت در بازار نهاده ها و فرآورده های دام و طیور
۲۰	۱-۵. قیمت گذاری دستوری نهاده ها و فرآورده های دام و طیور
۲۱	۲-۵. تخصیص و تأمین ارز برای واردات نهاده های دامی
۲۴	۶. جمع بندی و نتیجه گیری
۲۵	منابع و مراجع

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۳	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

۱. مقدمه

چالش های این روزهای بازار نهاده های دامی تولید خوراک دام باعث شده واکاوی دلایل این مشکلات برای رفع آن ها اهمیتی دوچندان بیابد. در شرایط کنونی که تولید برخی نهاده های دامی به خصوص محصولاتی مانند سویا و ذرت که تولید آن ها با شرایط اقلیمی و کم آبی ایران سازگاری ندارد، محدود بوده و وابستگی زیادی به واردات این محصولات وجود دارد هر نوع سیاست گذاری یا اثر تبعی ناشی از تغییر در بازار ارز یا شیوه های تجاری می تواند خطرات زیادی را در برابر تامین به موقع این نهاده ها ایجاد کند. با این حال اطلاع نداشتن از نیازهای بازار مانع از برنامه ریزی به موقع در تامین نهاده ها می شود و این اتفاقی است که اخیرا در کشور افتاده است. از سوی دیگر حتی با تامین به موقع و با میزان مناسب نهاده های دامی باز هم نمی توان از سهم بالای بهره وری متناسب با استانداردهای روز دنیا غافل شد. بهره وری در مصرف استاندارد خوراک دام و طیور باعث می شود مدیریت نیاز در بازار نیز اتفاق بیفتد و این موضوعی است که متأسفانه کمتر مدنظر قرار گرفته است، چراکه با مدیریت مصرف از این کانال لااقل می توان ۳۰ درصد در تامین مناسب نهاده ها جلو افتاد.

در هر حال، با توجه به وضعیت کنونی بازار نهاده های دام و طیور، گزارش پیش رو با هدف بررسی وضع موجود از نظر تولید، واردات، عرضه، مصرف و قیمت نهاده های دامی طی ده ساله اخیر نموده است. تا با بررسی وضعیت بازار این نهاده ها پیشنهادات راهبردی و کاربردی برای تنظیم و کنترل آن ارائه دهد.

۲. بررسی وضع موجود تولید و واردات نهاده های دام و طیور

مهمترین نهاده های خوراک دام و طیور محصولات ذرت، جو، کنجاله و علوفه می باشد. به منظور بررسی وضعیت تولید خوراک دام در کشور، مقادیر تولید، سطح زیرکشت و مصرف این نهاده ها در ده سال اخیر به تفکیک مورد بررسی قرار می گیرد.

۱-۲ وضع موجود بازار نهاده ذرت

جدول (۱) وضعیت تولید، واردات، عرضه و مصرف ذرت در کشور طی دوره زمانی ۹۹-۱۳۹۰ را نشان می دهد.

جدول ۱- وضع موجود تولید و عرضه ذرت در ده ساله اخیر (هزار تن- درصد - هزار هکتار)

سال	تولید	رشد تولید	واردات *	رشد واردات	عرضه	موجودی انبار (ذخایر استراتژیک آخر دوره)	مصرف دام	سطح زیر کشت	رشد سطح زیرکشت	عملکرد (کیلوگرم/هکتار)
۱۳۹۰	۱۹۰۷/۰	۱۵/۱	۴۰۰۰/۰	۱۴/۳	۷۶۸۴/۰	۱۹۸۴/۰	۵۵۰۰/۰	۲۶۵/۰	۱۰/۴	۷۱۹۶/۲
۱۳۹۱	۱۷۹۸/۰	۵/۷-	۳۷۰۰/۰	۷/۵-	۷۴۸۲/۰	۱۴۸۲/۰	۵۸۰۰/۰	۲۹۱/۰	۹/۸	۶۱۷۸/۷
۱۳۹۲	۱۸۵۲/۰	۳/۰	۵۵۰۰/۰	۴۸/۶	۸۸۳۴/۰	۲۰۳۴/۰	۶۶۰۰/۰	۲۹۰/۰	۰/۳-	۶۳۸۶/۲
۱۳۹۳	۱۶۵۹/۰	۱۰/۴-	۶۱۰۰/۰	۱۰/۹	۹۷۹۳/۰	۲۳۹۳/۰	۷۲۰۰/۰	۲۳۴/۰	۱۹/۳-	۷۰۸۹/۷
۱۳۹۴	۱۱۶۹/۰	۲۹/۵-	۶۶۰۰/۰	۸/۲	۱۰۱۶۲/۰	۱۳۶۲/۰	۸۵۰۰/۰	۱۶۶/۰	۲۹/۱-	۷۰۴۲/۲
۱۳۹۵	۱۱۷۱/۰	۰/۲	۷۸۰۰/۰	۱۸/۲	۱۰۳۳۳/۰	۱۰۳۳/۰	۹۰۰۰/۰	۱۵۹/۰	۴/۲-	۷۳۶۴/۸
۱۳۹۶	۱۲۲۳/۰	۴/۴	۸۹۰۰/۰	۱۴/۱	۱۱۱۵۶/۰	۱۳۵۶/۰	۹۵۰۰/۰	۱۷۴/۰	۹/۴	۷۰۲۸/۷
۱۳۹۷	۱۲۰۰/۰	۱/۹-	۹۰۰۰/۰	۱/۱	۱۱۵۵۶/۰	۱۲۵۶/۰	۱۰۰۰۰/۰	۱۷۰/۰	۲/۳-	۷۰۵۸/۸
۱۳۹۸	۱۴۰۰/۰	۱۶/۷	۶۸۰۰/۰	۲۴/۴-	۹۴۵۶/۰	۱۲۵۶/۰	۷۸۰۰/۰	۲۰۰/۰	۱۷/۶	۷۰۰۰/۰
۱۳۹۹	۱۴۰۰/۰	۰/۰	۷۰۰۰/۰	۲/۹	۹۴۵۶/۰	۱۲۵۶/۰	۸۰۰۰/۰	۲۰۰/۰	۰/۰	۷۰۰۰/۰
میانگین ده ساله	۱۴۷۷/۹	۰/۸-	۶۵۴۰/۰	۸/۶	۹۵۹۱/۲	۱۵۴۱/۲	۷۷۹۰/۰	۲۱۴/۹	۰/۸-	۶۹۳۴/۵

ماخذ: indexmundi و محاسبات تحقیق

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

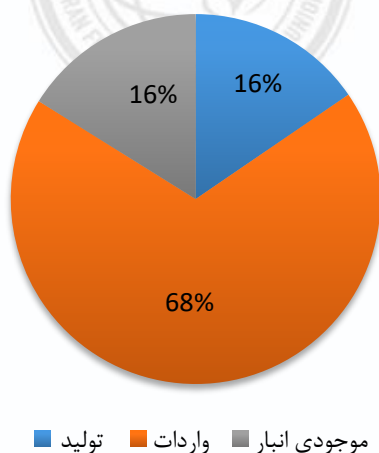
ویرایش نهایی	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	صفحه: ۴
--------------	---------------------	---------

توجه: آمار مربوط به واردات ذرت در سال های مورد بررسی بر اساس اطلاعات گمرک. ح. ا. ایران تا حدودی متفاوت از اطلاعات درج شده در جدول است. در برخی از سال ها کمتر و در برخی از سال ها بیشتر بوده است برای مثال در سال های ۹۶-۱۳۹۵ آمار گمرک کمتر از آمار درج شده در جدول بوده در حالی که در سالهای ۹۹-۱۳۹۸ برعکس بوده است (در این دوسال واردات ۸/۹ و ۹/۸ میلیون تن بر اساس آمار گمرک بوده است). به منظور یکسان بودن منبع اطلاعات، همه داده ها از سایت indexmundi اخذ شده است. در هر صورت روند کلی واردات بر اساس هر دو منبع مشابه بوده است.

با توجه به جدول (۱) میانگین تولید سالانه ذرت در کشور حدود ۱/۵ میلیون تن است که از مساحت ۲۱۴ هزار هکتار با عملکرد ۷ تن در هکتار برداشت می شود. با توجه به جدول طی ده ساله اخیر هم تولید و هم سطح زیرکشت به طور متوسط سالانه رشد ۰/۸ - درصد را تجربه کرده اند. با توجه به محدودیت منابع آب در کشور و آب بر بودن محصول ذرت امکان افزایش سطح زیرکشت وجود ندارد از طرفی عملکرد تولید ذرت نیز تقریباً از سطح قابل قبولی در مقیاس جهانی برخوردار است

(میانگین عملکرد ذرت در جهان ۵/۸ تن در هکتار در سال ۲۰۱۹ بوده است (فانو، ۲۰۲۱)). بنابراین امکان افزایش تولید در کشور چه از طریق سطح زیرکشت و چه عملکرد بسیار محدود است و ایران همواره وابسته به واردات ذرت برای تامین خوراک دام خواهد بود ضمن اینکه با افزایش جمعیت و نیاز به تامین فرآورده های دامی بیشتر، این وابستگی به واردات افزایش نیز خواهد یافت. چنانچه در دوره مورد بررسی به طور متوسط واردات ذرت سالانه ۸/۶ درصد رشد داشته است و از ۴ میلیون تن در سال ۱۳۹۰ به ۷ میلیون تن در سال ۱۳۹۹ رسیده است. میانگین واردات سالانه ذرت طی این مدت ۶/۵ میلیون تن برآورد شده است.

از میانگین کل عرضه ذرت در کشور (مجموع تولید، واردات و موجودی سال قبل) که معادل ۹/۶ میلیون تن است؛ ۱/۵ میلیون تن (۱۶ درصد) مربوط به تولید داخل، ۶/۵ میلیون تن (۶۸ درصد) مربوط به واردات و ۱/۵ میلیون تن (۱۶ درصد) مربوط به موجودی انبار (ذخایر استراتژیک) در پایان دوره قبل است.

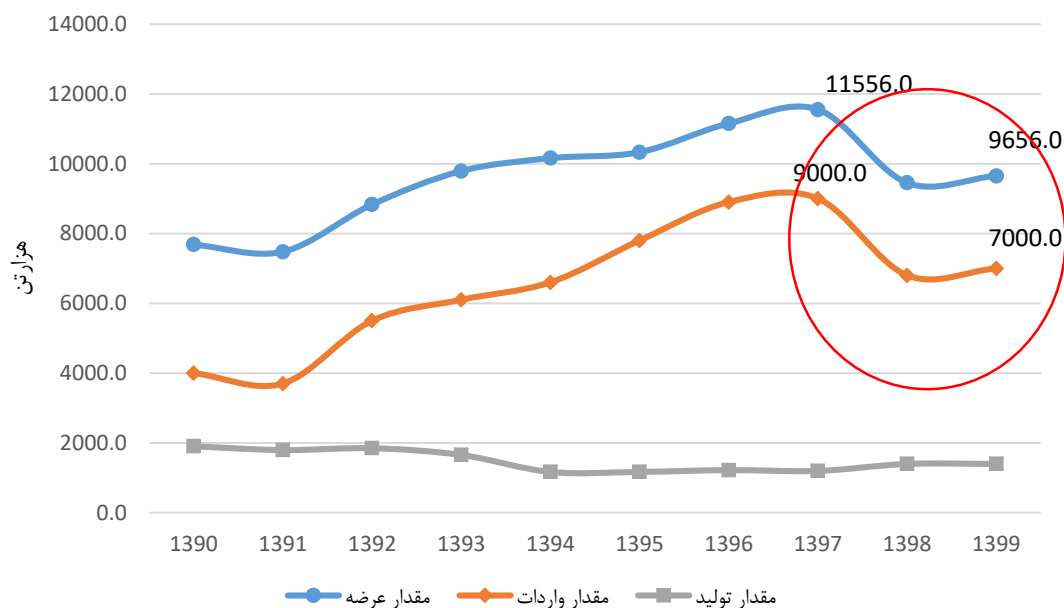

شکل (۱). سهم واردات، تولید و موجودی انبار از میانگین کل عرضه ذرت در ۹۹-۱۳۹۰

از مجموع کل ذرت عرضه شده در کشور، سالانه بیش از ۸۰ درصد آن به مصرف خوراک دام می رسد. شکل (۲) روند مصرف ذرت در بخش دام و طیور طی دوره ۹۹-۱۳۹۰ را نشان می دهد.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۵	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

شکل (۲). روند مصرف ذرت در بخش خوراک دام و طیور طی دوره ۹۹-۱۳۹۰

شکل (۲) نشان می‌دهد که مقدار مصرف نهاده ذرت از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ روند افزایشی داشته و از ۵/۵ میلیون تن به ۱۰ میلیون تن رسیده است یعنی طی ۸ سال تقریباً دو برابر شده است. در سال ۱۳۹۸ به یکباره میزان مصرف ۲/۲ میلیون تن کاهش و به ۷/۸ میلیون تن رسیده است. در سال ۱۳۹۹ نیز مقدار کمی به مصرف این نهاده اضافه شده و مصرف ۸ میلیون تن شده است. کاهش ناگهانی مصرف نهاده ذرت در بخش دام و طیور ناشی از کاهش عرضه و در واقع کاهش مقدار واردات در دو سال اخیر می‌باشد. (تولید ذرت اگر چه کم شده است اما مقدار کاهش تولید چشمگیر نبوده و بر اساس روند کاهشی در کل دوره مورد بررسی می‌باشد.) (شکل ۳)

شکل (۳). روند مقدار تولید، واردات و عرضه ذرت طی دوره ۹۹-۱۳۹۰

علت اصلی کاهش واردات در دو سال اخیر افزایش بیش از اندازه نرخ ارز است. به طوری که قیمت هر دلار امریکا از میانگین ۱۰۳۳۷ تومان در سال ۱۳۹۷ به ۱۲۹۱۸ تومان در سال ۱۳۹۸ و ۱۹۶۶۰ تومان در سال ۱۳۹۹ افزایش یافت. با توجه به افزایش بی سابقه قیمت ارز، دولت تصمیم به تخصیص ارز با قیمت ۴۲۰۰ تومان برای واردات کالاهای اساسی

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده‌های دامی

صفحه: ۶	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

گرفت اما عدم تخصیص کامل و به موقع از سوی بانک مرکزی باعث تاخیر در ثبت سفاشات و ترخیص کالاها از گمرک شد و در نهایت بازار داخلی را با کمبود این نهاده مواجه ساخت.

۲-۲- وضع موجود بازار نهاده جو

در جدول (۲) وضعیت تولید، واردات، عرضه و مصرف جو در کشور طی دوره زمانی ۹۹-۱۳۹۰ آمده است.

جدول ۲- وضع موجود تولید و عرضه جو در ده ساله اخیر (هزارتن- درصد - هزار هکتار)

سال	تولید	رشد تولید	واردات*	رشد واردات	عرضه	موجودی انبار(ذخایر استراتژیک)	مصرف	سطح زیر کشت	رشد سطح زیرکشت	عملکرد (کیلوگرم در هکتار)
۱۳۹۰	۲۵۳۰,۰	۲۳,۱	۱۲۰۰,۰	۲۰۰,۰	۴۷۸۸,۰	۹۸۸,۰	۳۵۰۰,۰	۱۵۸۰,۰	۰,۰	۱۶۰۱,۳
۱۳۹۱	۲۷۷۰,۰	۹,۵	۱۶۰۰,۰	۳۳,۳	۵۳۵۸,۰	۱۰۵۸,۰	۴۰۰۰,۰	۱۶۲۵,۰	۲,۸	۱۷۰۴,۶
۱۳۹۲	۳۰۰۰,۰	۸,۳	۹۰۰,۰	۴۳,۸	۴۹۵۸,۰	۲۵۸,۰	۴۴۰۰,۰	۱۶۳۵,۰	۰,۶	۱۸۳۴,۹
۱۳۹۳	۳۲۰۰,۰	۶,۷	۲۲۰۰,۰	۱۴۴,۴	۵۶۵۸,۰	۱۰۵۸,۰	۴۳۰۰,۰	۱۷۱۳,۰	۴,۸	۱۸۶۸,۱
۱۳۹۴	۳۲۰۰,۰	۰,۰	۱۷۰۰,۰	۲۲,۷	۵۹۵۸,۰	۷۵۸,۰	۴۹۰۰,۰	۱۷۶۳,۰	۲,۹	۱۸۱۵,۱
۱۳۹۵	۳۷۲۴,۰	۱۶,۴	۱۲۰۰,۰	۲۹,۴	۵۶۸۲,۰	۴۸۲,۰	۴۹۰۰,۰	۱۷۶۰,۰	۰,۲	۲۱۱۵,۹
۱۳۹۶	۳۱۰۰,۰	۱۶,۸	۳۲۰۰,۰	۱۶۶,۷	۶۷۸۲,۰	۷۸۲,۰	۵۷۰۰,۰	۱۴۷۳,۰	۱۶,۳	۲۱۰۴,۵
۱۳۹۷	۲۸۰۰,۰	۹,۷	۳۱۰۰,۰	۳,۱	۶۶۸۲,۰	۴۸۲,۰	۵۹۰۰,۰	۱۴۵۴,۰	۱,۳	۱۹۲۵,۷
۱۳۹۸	۳۶۰۰,۰	۲۸,۶	۲۹۰۰,۰	۶,۵	۶۹۸۲,۰	۵۸۲,۰	۶۱۰۰,۰	۱۵۴۷,۰	۶,۴	۲۳۲۷,۱
۱۳۹۹	۳۷۵۰,۰	۴,۲	۲۲۰۰,۰	۲۴,۱	۶۵۳۲,۰	۶۳۲,۰	۵۶۰۰,۰	۱۵۴۷,۰	۰,۰	۲۴۲۴,۰
میانگین ده ساله	۳۱۶۷,۴	۲,۴	۲۰۲۰,۰	۴۱,۵	۵۹۳۸,۰	۷۰۸,۰	۴۹۳۰,۰	۱۶۰۹,۷	۰,۰	۱۹۷۲,۱

ماخذ: indexmundi و محاسبات تحقیق

توجه: آمار مربوط به واردات جو در سال های مورد بررسی بر اساس اطلاعات گمرک. ح. ا. ایران تا حدودی متفاوت از اطلاعات درج شده در جدول است. در برخی از سال ها کمتر و در برخی از سال ها بیشتر بوده است برای مثال در سال ۱۳۹۶ آمار گمرک کمتر از آمار درج شده در جدول بوده (آمار گمرک ۲/۶ میلیون تن بوده است) در حالی که در سال ۱۳۹۸ برعکس بوده است (آمار گمرک ۴ میلیون تن بوده است) به منظور یکسان بودن منبع اطلاعات، همه داده ها از سایت indexmundi اخذ شده است. در هر صورت روند کلی واردات بر اساس هر دو منبع مشابه بوده است.

یکی دیگر از نهاده های مهم تولید خوراک دام و طیور، جو است. ایران یکی از کشورهای بزرگ تولیدکننده جو در جهان به شمار می آید. بر اساس اطلاعات فائو در سال ۲۰۱۹، ایران با تولید ۳/۶ میلیون تن جو چهاردهمین کشور جهان در تولید این محصول است. کشور روسیه با تولید ۲۰/۵ میلیون تن بزرگترین تولیدکننده جهان است. در بین کشورهای منطقه ترکیه و قزاقستان با تولید ۷/۶ و ۳/۸ میلیون تن در رده های ۹ و ۱۱ جهان و بالاتر از ایران قرار دارند. در این بین کشور امریکا نیز با مقدار تولید ۳/۷ میلیون تن رتبه دوازدهم جهان را به خود اختصاص داده است (فائو ، ۲۰۲۱).

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۷	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
---------	---------------------	--------------

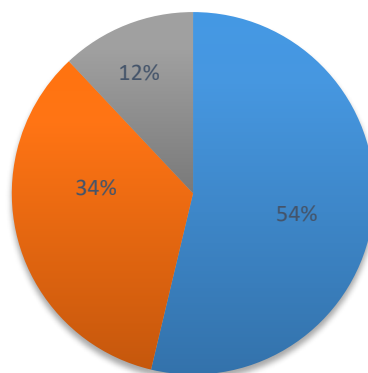
بر اساس جدول (۲)، میانگین تولید جو در کشور در ده ساله اخیر، مقدار $3/2$ میلیون تن بوده است که سالانه $2/4$ درصد رشد داشته است. به طوری که مقدار تولید از $2/5$ میلیون تن در سال 1390 به $3/7$ میلیون تن در سال 1399 افزایش یافته است.

این مقدار تولید در میانگین سطح زیر کشت $1/6$ میلیون هکتار با عملکرد $1/9$ تن در هکتار حاصل شده است. با توجه به روند سطح زیرکشت و عملکرد ملاحظه می شود که افزایش تولید ناشی از افزایش عملکرد بوده است. رشد سالانه سطح زیرکشت طی دوره مورد بررسی صفر بوده در حالی که عملکرد سالانه $2/3$ درصد رشد داشته است به طوری که از $1/6$ تن در هکتار در سال 1390 به $2/4$ تن در سال 1399 رسیده است.

علیرغم تولید نسبتاً مناسب جو در کشور، نیاز به این نهاده تامین نشده و واردات نیز صورت گرفته است. مقدار واردات جو نوسانات خیلی زیادی طی دوره مورد بررسی داشته است به طوری که در سال 1393 و 1396 مقدار واردات نسبت به سال قبل به ترتیب 144 و 166 درصد افزایش داشته است. که دلیل اصلی این مقدار واردات در این سال ها به خاطر شرایط سیاسی و تحریم و نیاز به ذخایر استراتژیک بوده است.

به طور کلی میانگین واردات جو در ده ساله اخیر 2 میلیون تن ثبت شده است که سالانه 41 درصد رشد داشته است. چنانچه از $1/2$ میلیون تن در سال 1390 به $2/2$ میلیون تن در سال 1399 رسیده است.

از میانگین کل عرضه جو در کشور (مجموع تولید، واردات و موجودی سال قبل) که معادل $5/9$ میلیون تن است $3/1$ میلیون تن (54 درصد) مربوط به تولید داخل، 2 میلیون تن (34 درصد) مربوط به واردات و $0/7$ میلیون تن (12 درصد) مربوط به موجودی انبار (ذخایر استراتژیک) در پایان دوره قبل است.

■ موجودی انبار ■ واردات ■ تولید

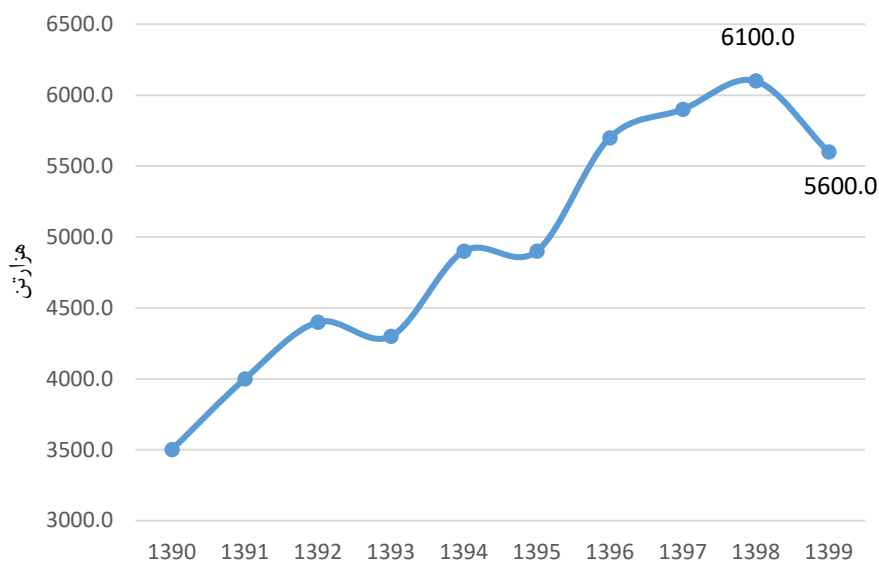
شکل (۴). سهم واردات، تولید و موجودی انبار از کل میانگین عرضه جو در کشور دوره $1390-99$

به طور متوسط سالانه 83 درصد از مجموع کل جو عرضه شده در کشور، به مصرف خوراک دام می رسد. شکل (۵) روند مصرف جو در بخش دام و طیور طی دوره $1390-99$ را نشان می دهد.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

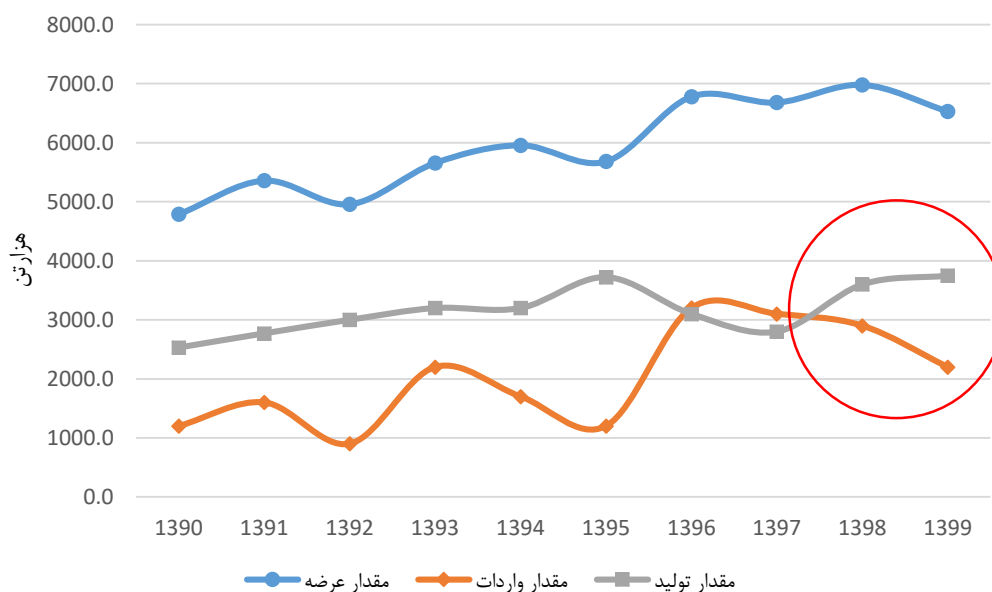
ویرایش نهایی	تاریخ: تیر ماه 1400	صفحه: 8
--------------	-----------------------	-----------

شکل (۵). روند مصرف جو در بخش خوراک دام و طیور طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

شکل (۵) حاکی از آن است که مصرف نهاده جو در بخش خوراک دام و طیور از روند افزایشی در ده ساله اخیر برخوردار بوده و از ۳/۵ میلیون تن در سال ۱۳۹۰ به ۶/۱ میلیون تن در سال ۱۳۹۸ رسیده است یعنی ۱/۷ برابر شده است. نکته ای که در شکل قابل ملاحظه است کاهش یکباره مصرف به ۵/۶ میلیون تن در سال ۱۳۹۹ است. به عبارتی در این سال ۵۰۰ هزارتن نسبت به سال قبل مصرف جو کاهش یافته است. کاهش مصرف احتمالاً ناشی از کاهش عرضه در اثر کاهش واردات و یا تولید است. بررسی مقدار تولید نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹ مقدار تولید جو نسبت به سال ۱۳۹۸ نه تنها کاهش نداشته بلکه ۱۵۰ هزارتن نیز افزایش یافته است. بنابراین این کاهش ناشی از کاهش واردات است که با توجه به جدول (۲) مقدار واردات حدود ۷۰۰ هزارتن کاهش داشته است. در شکل (۶) روند تولید، واردات و عرضه جو قابل ملاحظه است.

شکل (۶). روند مقدار تولید، واردات و عرضه جو طی دوره ۹۹-۱۳۹۰

بر اساس شکل (۶) تولید جو تا سال ۱۳۹۵ از روند افزایشی ملایمی ناشی از افزایش عملکرد بر خوردار است. در سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ تولید کاهش و سپس افزایش یافته است. در حالی که مقدار واردات از افت و خیزهای زیادی طی دوره مورد بررسی برخوردار بوده است. به طوری که از ۱ میلیون تن در سال ۱۳۹۰ به ۲ میلیون تن در سال ۱۳۹۳ افزایش یافته سپس در سال ۱۳۹۵ مجدداً به ۱ میلیون تن کاهش و در سال ۱۳۹۶ به ۳ میلیون تن افزایش یافته است. مجدداً با روند کاهشی به ۲/۲ میلیون تن در سال ۱۳۹۹ رسیده است. اما روند کلی آن تا سال ۱۳۹۶ افزایشی بوده است و از ۱ میلیون تن در سال ۱۳۹۰ به ۳ میلیون تن در سال ۱۳۹۶ رسیده است. به طور کلی، آنچه که از شکل (۶) استنباط می شود این است که اصولاً در ارتباط با عرضه نهاده جو این است که در زمان های کمبود تولید، نیاز داخلی از طریق واردات تامین شده است. به عبارت دیگر اگر عملکرد در هکتار و سطح زیرکشت افزایش یابد نیاز به واردات این نهاده کاهش می یابد.

۳-۲- وضع موجود بازار نهاده کنجاله سویا

یکی از نهاده هایی که در تامین خوراک دام و طیور استفاده می شود کنجاله حاصل از روغن کشتی دانه های روغنی به ویژه سویا و کلزا است. در ایران این نهاده هم از طریق واردات کنجاله سویا و هم از طریق روغن کشتی دانه های سویا و کلزا تامین می شود. دانه های روغنی نیز از طریق واردات و تولید داخل تامین می شود. با توجه به بررسی های انجام شده ضریب استحصال کنجاله از دانه های سویا ۰/۷۷ و از دانه های کلزا ۰/۵ می باشد. در جدول (۳) مقدار تولید و واردات دانه های روغنی سویا و کلزا و مقدار کنجاله حاصل از آن ها طی دوره ۹۹-۱۳۹۰ آمده است.

جدول ۳- وضع موجود تولید و عرضه کنجاله در ده ساله اخیر (هزارتن- درصد- هزار هکتار)

سال	تولید سویا	تولید کلزا	رشد تولید سویا	رشد تولید کلزا	واردات دانه سویا	واردات دانه کلزا	کل تولید کنجاله	واردات کنجاله	مصرف سویا و کلزا	سطح زیرکشت
۱۳۹۰	۱۲۵,۸	۱۹۰,۰	۲۲,۷-	۵,۲-	۵۰۸,۶	۰,۱	۵۸۳,۶	۲۲۴۶,۰	۲۸۲۹,۶	۱۶۶,۵
۱۳۹۱	۱۶۷,۶	۱۴۲,۱	۳۳,۲	۲۵,۲-	۱۳۹,۳	۰,۰	۳۰۷,۴	۲۷۶۸,۸	۳۰۷۶,۲	۱۵۵,۲
۱۳۹۲	۱۵۱,۴	۱۷۵,۰	۹,۷-	۲۳,۲	۲۲۳,۱	۱۷,۲	۳۸۴,۴	۳۱۶۰,۳	۳۵۴۴,۷	۱۵۹,۹
۱۳۹۳	۱۴۲,۵	۱۴۶,۰	۵,۸-	۱۶,۶-	۴۴۴,۷	۵۱,۷	۵۵۱,۰	۲۸۰۴,۲	۳۳۵۵,۲	۱۵۰,۵
۱۳۹۴	۱۴۰,۰	۵۸,۷	۱,۸-	۵۹,۸-	۱۶۶۷,۳	۶,۰	۱۴۲۳,۹	۲۹۳۹,۹	۴۳۶۳,۸	۱۰۱,۷
۱۳۹۵	۱۳۹,۳	۶۸,۳	۰,۵-	۱۶,۴	۲۰۸۱,۷	۸۳,۰	۱۷۸۵,۸	۳۳۶۸,۰	۵۱۵۳,۸	۱۰۴,۷
۱۳۹۶	۹۱,۳	۱۸۱,۱	۳۴,۴-	۱۶۵,۳	۲۱۷۴,۹	۹۴,۲	۱۸۸۲,۷	۳۱۶۳,۰	۵۰۴۵,۷	۱۴۲,۱
۱۳۹۷	۸۳,۳	۳۲۹,۸	۸,۸-	۸۲,۱	۲۵۴۸,۵	۴۸,۳	۲۲۱۵,۶	۳۵۰۶,۰	۵۷۲۱,۶	۲۳۱,۶
۱۳۹۸	۶۸,۲	۴۰۰,۰	۱۸,۲-	۲۱,۳	۲۵۴۸,۵	۴۸,۳	۲۲۳۹,۰	۳۹۱۸,۳	۶۱۵۷,۳	۲۴۳,۴
۱۳۹۹	۶۸,۲	۴۰۰,۰	۰,۰	۰,۰	۲۵۴۸,۵	۴۸,۳	۲۲۳۹,۰	۲۳۹۴,۹	۴۶۳۳,۹	۲۴۳,۴
میانگین ده ساله	۱۱۷,۸	۲۰۹,۱	۶,۹-	۲۰,۱	۱۴۸۸,۵	۳۹,۷	۱۳۶۱,۲	۳۰۲۶,۹	۴۳۸۸,۲	۱۶۹,۹

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی، گمرک جمهوری اسلامی ایران، محاسبات تحقیق

به طور کلی تولید دانه های روغنی در ایران بسیار کم است همانطور که در جوب (۳) نیز مشاهده می شد طی ده ساله اخیر به طور متوسط سالانه ۱۱۷ هزار تن دانه سویا و ۲۰۹ هزار تن دانه کلزا در کشور تولید شده است. ضمن اینکه مقدار تولید سویا سالانه رشد ۷ - درصدی و تولید کلزا رشد مثبت ۲۰ درصدی را تجربه کرده است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی		
صفحه: ۱۰	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی

این مساله به این دلیل است که سطح زیرکشت کلزا به ویژه در چهار سال اخیر افزایش زیادی داشته در حالی که سطح زیرکشتسویا کاهش یافته است.

بررسی واردات دانه های روغنی نیز نشان می دهد که بیشتر دانه وارد شده مربوط به دانه سویا با میانگین سالانه ۱/۴ میلیون تن می باشد.

دانه کلزا به طور متوسط سالانه ۳۹/۷ هزار تن وارد شده است. با توجه به ضریب استحصال ۰/۷۷ برای دانه سویا، هدف اصلی از واردات دانه سویا استحصال کنجاله برای مصرف دام است تا تامین روغن نباتی برای مصرف خانوار.

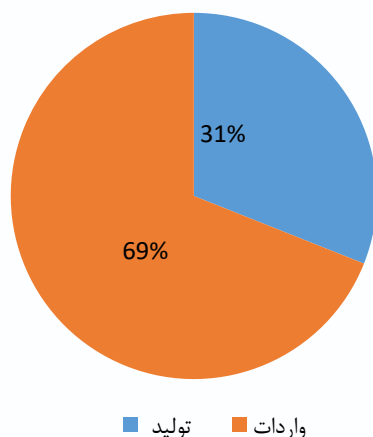
در هر صورت با توجه به مقدار تولید و واردات دانه های روغنی در ده ساله اخیر مقدار تولید کنجاله در کشور به طور متوسط سالانه ۱/۳ میلیون تن برآورد می شود که البته ۲۴ درصد از آن از تولید دانه های داخلی بوده و بقیه وابسته به واردات دانه های روغنی بوده است.

علاوه بر این سالانه ۳ میلیون تن کنجاله نیز وارد کشور می شود. بنابراین ایران به شدت وابسته به واردات کنجاله برای تامین نهاده دام بوده و با توجه به روند تولید دانه های روغنی در کشور این وابستگی پایدار خواهد بود.

با توجه به جدول (۳) میانگین مصرف سالانه کنجاله ۴/۴ میلیون تن است که ۱/۳ میلیون تن (۳۱ درصد) از تولید داخل و ۳ میلیون تن (۶۹ درصد) از واردات تامین می شود.

همانطور که قبلا گفته شد از تولید داخلی کنجاله ۷۶ درصد آن وابسته به واردات دانه های روغنی است.

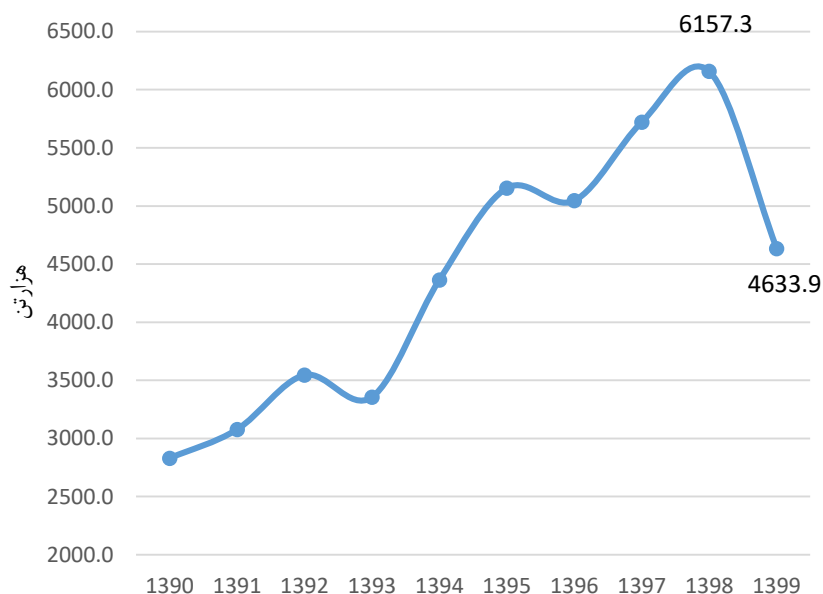
به عبارت دیگر عملا بیش از ۹۰ درصد مصرف کنجاله وابسته به واردات (چه به صورت خود کنجاله و چه به صورت دانه های روغنی) است.

شکل (۷). سهم واردات و تولید از میانگین مصرف کنجاله در کشور دوره ۹۹-۱۳۹۰

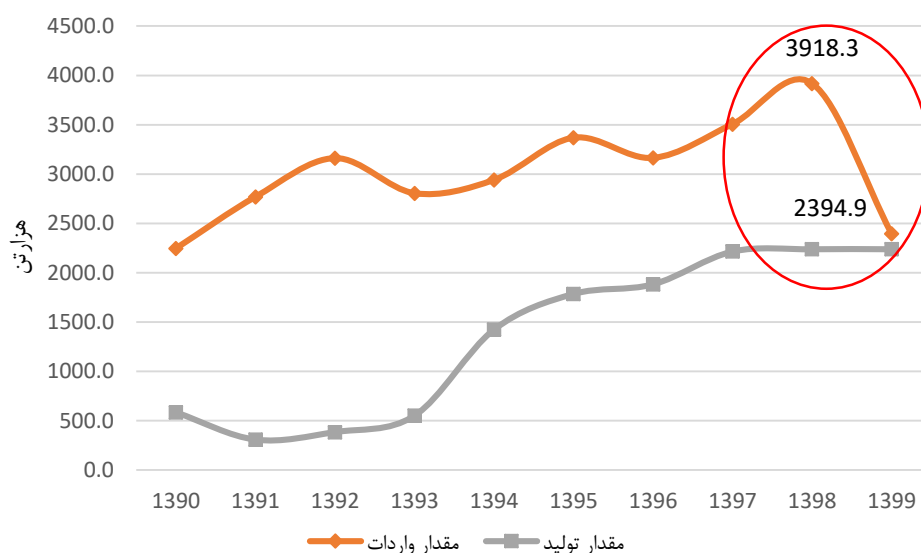
در شکل (۸) روند مصرف کنجاله طی ده ساله اخیر آمده است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی		
صفحه: ۱۱	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی

شکل (۸). روند مصرف کنجاله در بخش خوراک دام و طیور طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

شکل (۸) نشان می دهد که مصرف کنجاله در بخش دام و طیور کشور از روند افزایشی شتابانی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ برخوردار بوده و مقدار مصرف از ۲/۸ میلیون تن به ۶/۲ میلیون تن رسیده است. یعنی در این مدت ۲/۲ برابر شده است. در سال ۱۳۹۹ بر خلاف روند افزایشی، مقدار مصرف به شدت کاهش یافته و به ۴/۶ میلیون تن رسیده است. بررسی روند تولید و واردات کنجاله حاکی از کاهش واردات از ۳/۹ در سال ۱۳۹۸ به ۲/۳ میلیون تن در این سال است که باعث کاهش مصرف شده است (شکل ۹).

شکل (۹). روند مقدار تولید و واردات کنجاله طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

۲-۴- وضع موجود بازار نهاده علوفه

جدول (۴) وضعیت تولید و سطح زیرکشت علوفه در کشور طی دوره ۹۹-۱۳۹۰ را نشان می‌دهد.

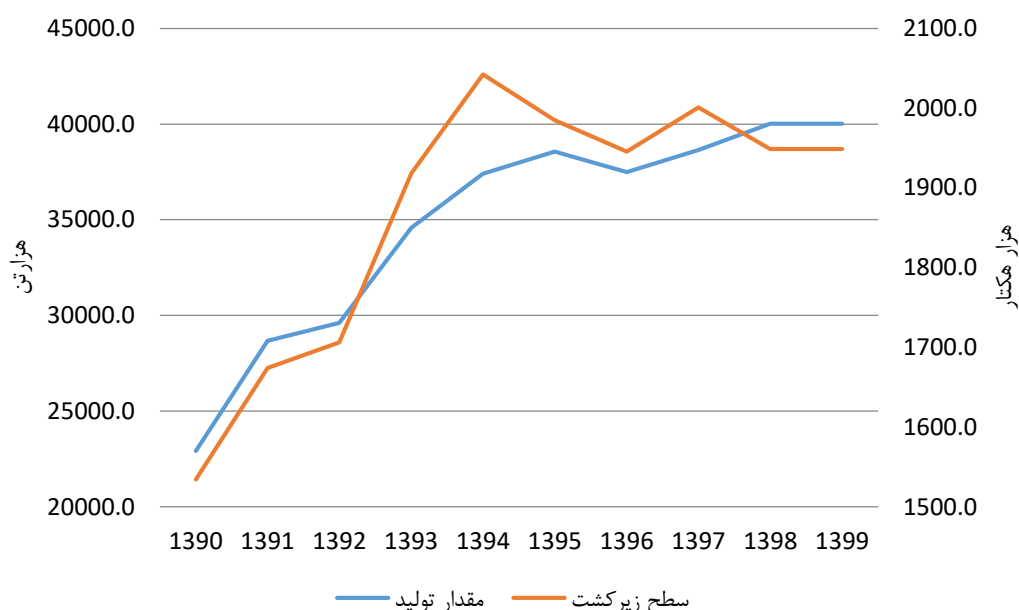
جدول (۴) مقدار تولید و سطح زیرکشت علوفه در کشور (هزار تن- هزار هکتار- درصد)

سال	کل تولید علوفه	رشد تولید	کل سطح زیرکشت علوفه	رشد سطح زیر کشت	سهم یونجه از کل تولید	سهم شیدر از کل تولید	سهم علوفه ای از کل تولید	ذرت از کل تولید	سهم نباتات علوفه ای و خشبی از کل تولید
۱۳۹۰	۲۲۹۲۸,۴	۱,۲-	۱۵۳۴,۶	۱,۶-	۲۷,۰	۸,۴	۰,۰	۶۴,۶	
۱۳۹۱	۲۸۶۷۰,۰	۲۵,۰	۱۶۷۴,۰	۹,۱	۱۷,۱	۴,۶	۲۶,۱	۵۲,۲	
۱۳۹۲	۲۹۶۰۷,۹	۳,۳	۱۷۰۶,۲	۱,۹	۱۷,۶	۴,۶	۲۵,۴	۵۲,۴	
۱۳۹۳	۳۴۵۸۰,۷	۱۶,۸	۱۹۱۸,۱	۱۲,۴	۱۶,۹	۱,۴	۲۸,۴	۵۳,۳	
۱۳۹۴	۳۷۴۱۵,۹	۸,۲	۲۰۴۲,۲	۶,۵	۱۵,۹	۱,۶	۲۹,۸	۵۲,۶	
۱۳۹۵	۳۸۵۶۱,۱	۳,۱	۱۹۸۴,۹	۲,۸-	۱۵,۷	۱,۳	۲۹,۳	۵۳,۷	
۱۳۹۶	۳۷۴۹۱,۹	۲,۸-	۱۹۴۵,۶	۲,۰-	۱۶,۹	۱,۵	۲۷,۷	۵۳,۸	
۱۳۹۷	۳۸۶۴۸,۰	۳,۱	۲۰۰۰,۷	۲,۸	۱۶,۷	۱,۵	۲۷,۶	۵۴,۲	
۱۳۹۸	۴۰۰۲۱,۵	۳,۶	۱۹۴۸,۷	۲,۶-	۱۵,۵	۱,۳	۲۹,۱	۵۴,۱	
۱۳۹۹	۴۰۰۲۱,۵	۰,۰	۱۹۴۸,۷	۰,۰	۱۵,۵	۱,۳	۲۹,۱	۵۴,۱	
میانگین ده ساله	۳۴۷۹۴,۷	۵,۹	۱۸۷۰,۴	۲,۴	۱۷,۵	۲,۸	۲۵,۳	۵۴,۵	

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

بررسی وضعیت تولید علوفه در کشور نشان می‌دهد که در ده ساله اخیر به طور متوسط سالانه ۳۴/۷ میلیون تن علوفه در سطح ۱/۸ میلیون هکتار تولید شده است. سهم یونجه از میانگین تولید ۱۷/۵، سهم شیدر ۲/۸، سهم ذرت علوفه ای ۲۵/۳ و سهم نباتات علوفه ای و خشبی ۵۴/۵ درصد می‌باشد.

روند تولید علوفه و سطح زیر کشت تا سال ۹۵-۱۳۹۴ افزایشی بوده است. پس از آن سطح زیرکشت روند کاهشی ملایم و تولید با شیب ملایمتری افزایش داشته است (شکل ۱۰).

شکل (۱۰). روند مقدار تولید و سطح زیرکشت علوفه طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

۵-۲- جمع بندی وضع موجود بازار نهاده های دام و طیور

با توجه به میانگین مصرف نهاده های خوراک دام در ده ساله اخیر بر اساس یک حساب ساده، ۴۵/۵ درصد از خوراک دام مربوط به ذرت، ۲۵/۶ درصد مربوط به کنجاله و ۲۸/۸ درصد مربوط به جو است. بنابراین در بحث تامین و عرضه این نهاده ها اهمیت ذرت بیشتر از دو نهاده دیگر است.

جدول (۵) سهم هر یک از نهاده های خوراک دام از مجموع کل میانگین مصرف در دوره ۱۳۹۰-۹۹

نهاده ها	ذرت	کنجاله	جو	جمع کل نهاده ها
مصرف (هزارتن)	۷۷۹۰,۰۰	۴۳۸۸,۱۶	۴۹۳۰,۰۰	۱۷۱۰۸,۱۶
سهم از کل مصرف نهاده ها (درصد)	۴۵,۵۳	۲۵,۶۵	۲۸,۸۲	۱۰۰

ماخذ: یافته های پژوهش

نتایج بررسی بازار نهاده های خوراک دام همچنین نشان می‌دهد که کشور ما در تولید علوفه و همچنین جو وابستگی خیلی زیادی به واردات ندارد و تقریباً این دو نهاده از طریق تولید داخل امکان تامین دارد. نکته ای که در مورد این دو نهاده باید مورد توجه قرار گیرد افزایش بهره وری آب و زمین است. به ویژه اینکه ایران به دلیل خشکسالی های اخیر و همچنین افت منابع آبی (چه سطحی و چه زیرزمینی) به شدت دچار محدودیت منابع آبی است و لذا توجه به بهره وری آب در تولید محصولات کشاورزی از اهمیت بسزایی برخوردار است. در ارتباط با دو نهاده مهم ذرت و کنجاله، ایران به شدت وابسته به واردات است و این وابستگی با توجه به محدودیت تولید ذرت و دانه های روغنی، در درازمدت پایدار خواهد بود و افزایش نیز خواهد یافت. لذا هر گونه نوسانات قیمت های جهانی این نهاده ها، روابط سیاسی و تحریم ها و نوسانات نرخ ارز تاثیر بسیار زیادی بر تامین این دو نهاده و در نتیجه تولید فرآورده های دامی و متعاقباً امنیت غذایی جامعه خواهد داشت. بنابراین در مورد این دو نهاده برنامه ریزی مشخص و دقیق و جلوگیری از سیاست گذاری های غلط و کوتاه مدت برای داشتن بازار باثبات و پایدار ضروری است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

ویرایش نهایی	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	صفحه: ۱۴
--------------	---------------------	----------

۳. قیمت نهاده ها و فرآورده های دام و طیور

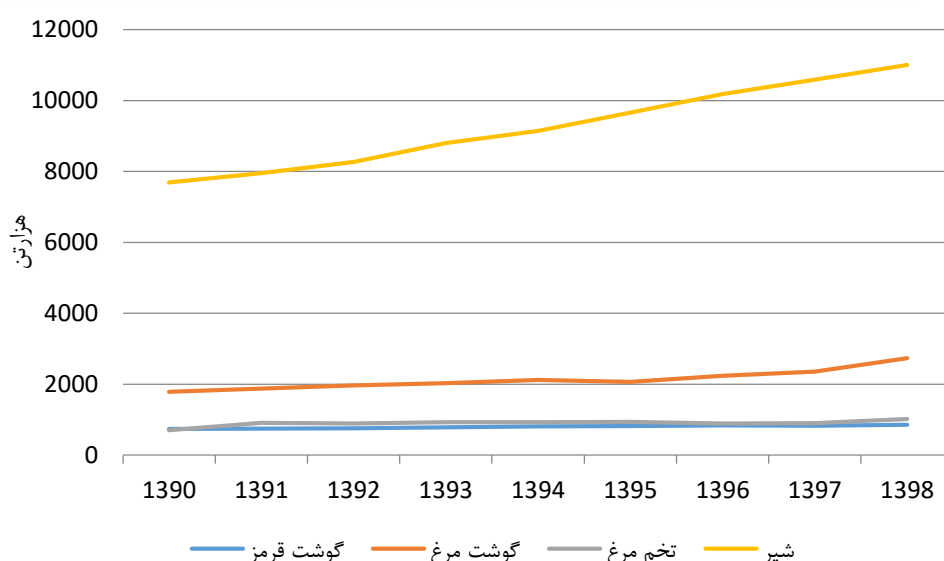
همانطور که در بخش قبل بیان شد در سال ۱۳۹۹ مقدار عرضه و مصرف نهاده های دامی (ذرت، کنجاله سویا و جو) نسبت به سال های قبل از آن کاهش چشمگیری داشته است. کاهش عرضه این محصولات قطعا بر قیمت این نهاده ها در بازار داخلی و همچنین بر تولید و قیمت فرآورده های دامی موثر خواهد بود. بر این اساس در ادامه مقدار تولید فرآورده های دامی و همچنین نوسانات قیمت آن ها بررسی می شود. در جدول (۶) مقدار تولید فرآورده ها دامی آمده است.

جدول (۶). مقدار تولید فرآورده های دامی در دوره ۹۸-۱۳۹۰ (هزارتن- درصد)

سال	گوشت قرمز	رشد سالانه	گوشت مرغ	رشد سالانه	تخم مرغ	رشد سالانه	شیر	رشد سالانه
۱۳۹۰	۷۴۰٫۸	۰٫۴	۱۷۸۳٫۴	۷٫۰	۷۰۰٫۳	۸٫۷-	۷۶۸۶	۳٫۳
۱۳۹۱	۷۴۶٫۹۸	۰٫۸	۱۸۷۱	۴٫۹	۹۱۲٫۷	۳۰٫۳	۷۹۵۲	۳٫۵
۱۳۹۲	۷۵۵	۱٫۱	۱۹۶۶٫۷	۵٫۱	۸۹۳٫۴	۲٫۱-	۸۲۶۸	۴٫۰
۱۳۹۳	۷۸۵	۴٫۰	۲۰۳۳	۳٫۴	۹۲۵	۳٫۵	۸۸۰۰	۶٫۴
۱۳۹۴	۸۰۶	۲٫۷	۲۱۲۲٫۵	۴٫۴	۹۳۱٫۰۲۱	۰٫۷	۹۱۴۰	۳٫۹
۱۳۹۵	۸۲۳	۲٫۱	۲۰۶۹٫۲	۲٫۵-	۹۴۰٫۵	۱٫۰	۹۶۵۳٫۴	۵٫۶
۱۳۹۶	۸۳۵٫۱	۱٫۵	۲۲۳۷	۸٫۱	۸۸۷٫۷	۵٫۶-	۱۰۱۸۳٫۷	۵٫۵
۱۳۹۷	۸۲۹٫۵	۰٫۷-	۲۳۵۵	۵٫۳	۹۰۱٫۵	۱٫۶	۱۰۵۸۸٫۶	۴٫۰
۱۳۹۸	۸۵۹	۳٫۵	۲۷۳۳	۱۶٫۱	۱۰۱۷	۱۲٫۸	۱۱۰۰۲	۳٫۹
میانگین ده ساله	۷۹۷٫۸۲	۱٫۷۲	۲۱۳۰٫۰۹	۵٫۷۵	۹۰۱٫۰۱	۳٫۷۲	۹۲۵۲٫۶۳	۴٫۴۵

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی - آمارنامه جلد دوم

میانگین تولید فرآورده های دامی در ده ساله اخیر نشان می دهد که میانگین تولید گوشت قرمز ۸۰۰ هزارتن، گوشت مرغ ۲۱۳۰ هزارتن، تخم مرغ ۹۰۰ و شیر ۹۲۵۲ هزارتن بوده است. متوسط رشد سالانه این محصولات به ترتیب ۱/۷، ۵/۷، ۳/۷ و ۴/۴ درصد بوده است. بنابراین تولید همه فرآورده های دامی طی ده ساله اخیر رشد داشته اند. بیشترین رشد تولید برای گوشت مرغ و کمترین آن برای گوشت قرمز بوده است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۱۵	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

شکل (۱۱). روند مقدار تولید فرآورده های دامی طی دوره ۱۳۹۰-۹۸

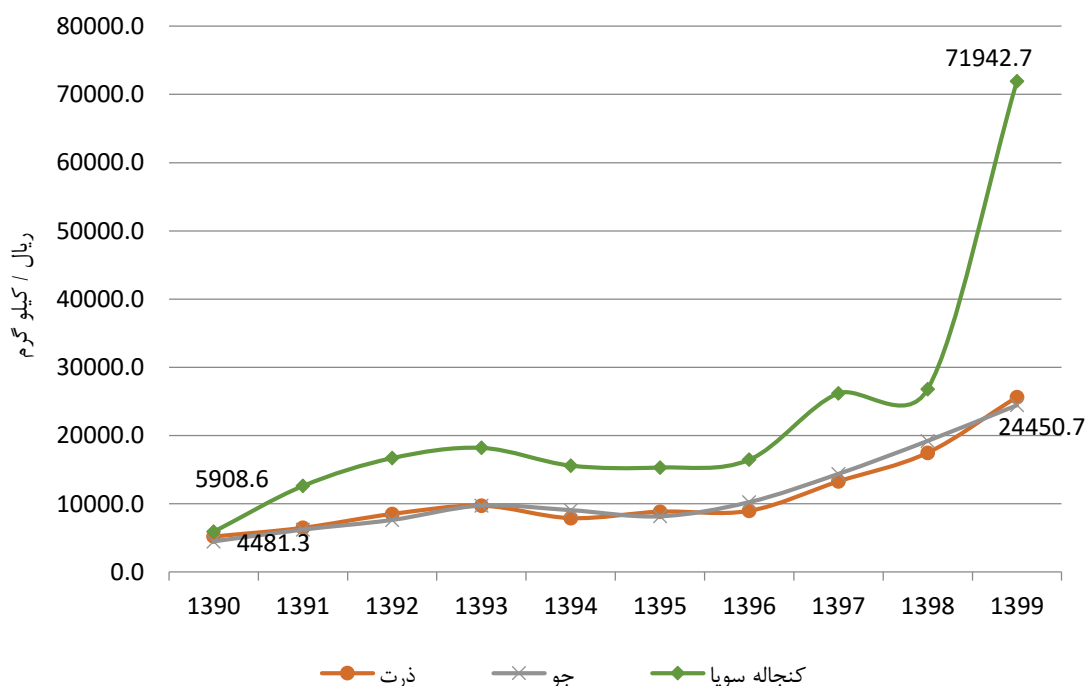
روند تولید فرآورده های دامی طی سال های ۱۳۹۰-۹۸ افزایشی است که متناسب با افزایش مصرف نهاده های دامی می باشد. به دلیل عدم دسترسی به آمار تولید این فرآورده ها در سال ۱۳۹۹ نمی توان اثر کاهش عرضه و مصرف نهاده های دامی بر تولید فرآورده ها را ارزیابی کرد. اما اثر کاهش عرضه بر افزایش قیمت خود نهاده ها و همچنین فرآورده ها در شکل های (۱۲) تا (۱۴) در سال ۱۳۹۹ به خوبی قابل ملاحظه است.

شکل (۱۲) نشان می دهد که قیمت نهاده ها در دو دوره افزایش یافته است. یکی در سه ساله اول دوره مورد بررسی (سال های ۱۳۹۰-۹۲) و دیگر در چهار ساله اخیر یعنی ۱۳۹۶-۹۹.

در دوره اول قیمت ذرت و جو از ۴۵۳ تومان به ۷۷۰ تومان و قیمت کنجاله از ۵۹۱ تومان به ۱۶۸۲ تومان می رسند. در این دوره قیمت ذرت و جو ۱/۷ برابر و قیمت کنجاله سویا ۲/۸ برابر شده است.

در دوره دوم (۱۳۹۳-۹۵) قیمت ها با روند ملایمی افزایش یافته اند. در دوره سوم دوباره جهش قیمتی رخ داده است و قیمت هر کیلوگرم جو از ۸۹۶ تومان در سال ۱۳۹۶ به ۲۴۴۵ تومان در سال ۱۳۹۹ و برای ذرت از ۴۴۳ تومان به ۲۵۵۲ تومان رسیده است تقریباً ۳ برابر شده است.

قیمت کنجاله سویا از ۱۶۴۵ تومان در سال ۱۳۹۶ به ۲۶۸۰ در سال ۱۳۹۸ افزایش یافته یعنی تقریباً دو برابر شده است سپس در سال ۱۳۹۹ با یک جهش قیمتی شدید به ۷۱۹۴ تومان رسیده است در واقع در این سال نسبت به سال ۱۳۹۶، قیمت کنجاله سویا ۴/۳ برابر شده است.

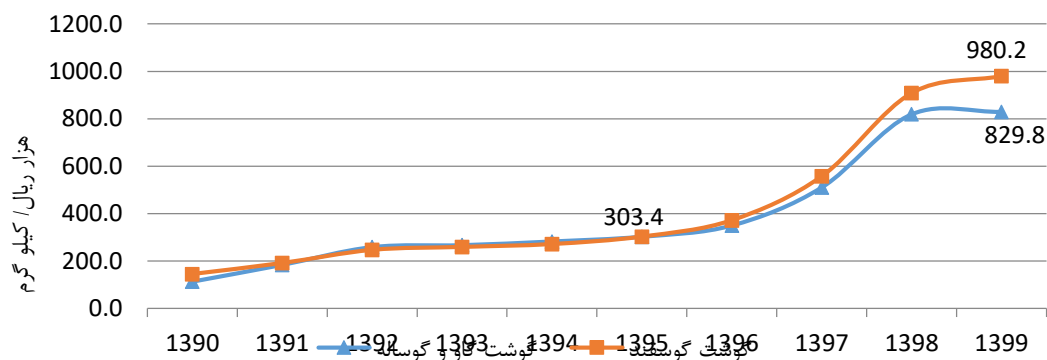
شکل (۱۲). روند قیمت نهاده های دامی طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۱۶	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

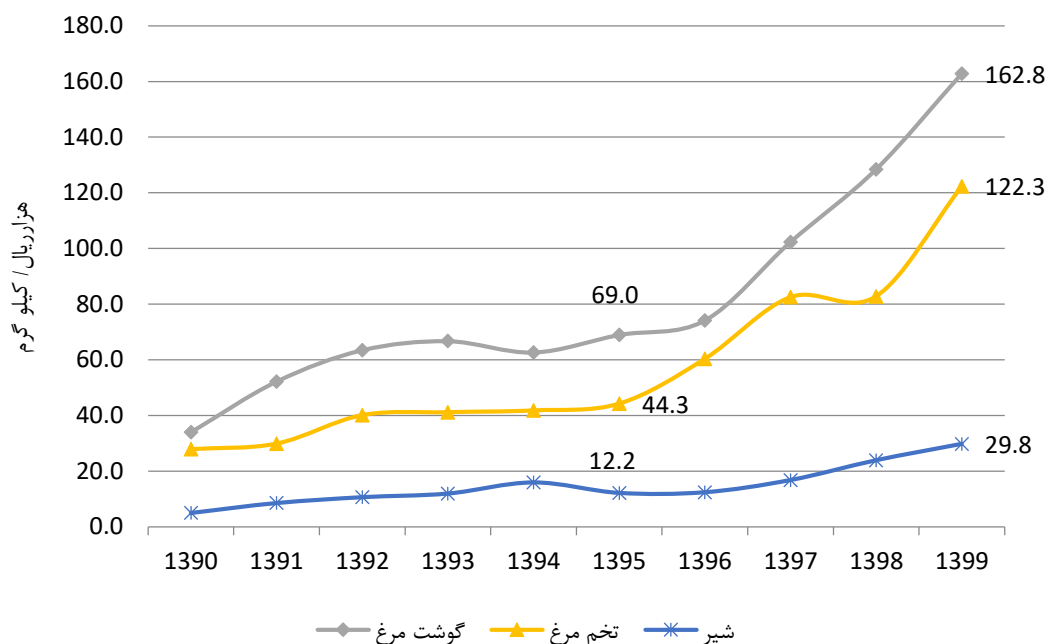
روند افزایشی قیمت نهاده های دام از سال ۱۳۹۶، بخشی ناشی از افزایش سطح عمومی قیمت ها در کشور و بخشی هم به دلیل کمبود عرضه به ویژه در سال ۱۳۹۹ بوده است. البته کمبود عرضه نیز به دلیل افزایش قیمت دلار و کاهش واردات رخ داده است. متعاقب افزایش قیمت نهاده های خوراک دام، قیمت فرآورده های پروتئینی نیز افزایش قابل ملاحظه ای یافته است. شکل (۱۳) روند قیمت گوشت گاو و گوسفند و شکل (۱۴) روند قیمت گوشت مرغ، تخم مرغ و شیر را نشان می دهند

شکل (۱۳). روند قیمت خرده فروشی گوشت قرمز طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

روند قیمت گوشت گوسفند و گوساله دوماجره افزایش جهشی را نشان می دهد. در ابتدای دوره که قیمت گوشت گوساله از ۱۱/۳ هزار تومان و قیمت گوشت گوسفند از ۱۴/۵ هزار تومان در سال ۱۳۹۰ به تقریباً ۲۴/۷ هزار تومان برای هر دو محصول در سال ۱۳۹۲ افزایش می یابد قیمت در این مدت سه سال تقریباً ۲ برابر می شود. در سه سال بعدی یعنی تا سال ۱۳۹۵ قیمت گوشت قرمز افزایش کمی یافته و به ۳۰ هزار تومان می رسد. جهش دوباره قیمت در سال ۱۳۹۶ شروع می شود و قیمت گوشت گوسفند به ۳۷ هزار تومان در هر کیلو و گوشت گوساله به ۳۵ هزار تومان افزایش می یابد. دوباره با یک افزایش جهشی دیگر قیمت گوشت گوسفند به ۹۸ هزار تومان و قیمت گوشت گوساله به ۸۳ هزار تومان در سال ۱۳۹۹ می رسد. به عبارت دیگر طی چهار ساله اخیر (۱۳۹۶-۹۹)، قیمت گوشت گوسفند ۳/۳ برابر و قیمت گوشت گوساله ۲/۸ برابر شده است.

رشد قیمت نهاده های خوراک دام و طیور و گوشت قرمز تقریباً مشابه هم بوده است و با افزایش قیمت نهاده های خوراک دام و طیور بلافاصله افزایش قیمت با همان شدت در گوشت قرمز نمایان شده است.

شکل (۱۴). روند قیمت خرد فروشی گوشت مرغ، تخم مرغ و شیر طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

شکل (۱۴) روند قیمت گوشت مرغ، تخم مرغ و شیر را نشان می‌دهد. در رابطه با این محصولات نیز سه دوره قابل ملاحظه است. دوره اول ۹۲-۱۳۹۰ که قیمت گوشت مرغ از ۳۴۰۰ تومان به ۶۳۰۰ تومان، قیمت تخم مرغ از ۲۸۰۰ به ۴۰۰۰ تومان در هر کیلو و قیمت شیر از ۴۹۸ تومان به ۱۰۶۳ تومان افزایش یافته است. قیمت گوشت مرغ و شیر ۲ برابر و قیمت تخم مرغ ۱/۵ برابر شده است. در دوره دوم ۹۵-۱۳۹۳ قیمت ها افزایش خیلی کمی پیدا کرده اند و تقریباً ثابت هستند به طوری که قیمت گوشت مرغ، تخم مرغ و شیر به ترتیب ۶۹۰۰، ۴۴۰۰ و ۱۲۰۰ تومان در هر کیلو در سال ۱۳۹۵ است. دوره سوم ۹۹-۱۳۹۶ جهش شدید قیمت ها رخ داده است به طوری که در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۵، قیمت گوشت مرغ ۲/۳ برابر، تخم مرغ ۲/۷ برابر و شیر ۲/۴ برابر شده است. در سال ۱۳۹۹ قیمت این محصولات به ترتیب ۱۶۲۰۰، ۱۲۲۰۰ و ۲۹۰۰ تومان در هر کیلوگرم بوده است. همانطور که در ارتباط با گوشت قرمز بیان شد رشد قیمت نهاده های خوراک دام مستقیماً بر فرآورده ها تاثیر گذاشته و قیمت این فرآورده ها را هم تقریباً به همان میزان افزایش داده است. (جدول ۷)

جدول (۷) میانگین رشد قیمت نهاده ها و فرآورده های دامی طی دوره ۱۳۹۰-۹۹

دوره ها	ذرت	جو	کنجاله سویا	گوشت گوساله	گوشت گوسفند	گوشت مرغ	تخم مرغ	شیر
۱۳۹۰-۹۲	۳۵،۹۸	۳۵،۴۷	۵۴،۳۰	۳۸،۴۳	۲۳،۹۰	۲۸،۰۴	۴۴،۰۹	۳۲،۷۳
۱۳۹۵-۹۳	۲،۵۰	۳،۵۹	۲،۳۷-	۵،۳۶	۷،۰۸	۳،۰۳	۳،۳۴	۷،۳۸
۱۳۹۶-۹۹	۳۱،۹۴	۳۱،۷۳	۵۹،۳۳	۳۰،۷۸	۳۵،۸۳	۲۴،۴۵	۳۰،۲۹	۲۶،۰۰
۱۳۹۰-۹۹	۲۴،۳۲	۲۴،۴۱	۳۹،۳۱	۲۵،۴۵	۲۳،۶۳	۱۹،۱۰	۲۶،۳۴	۲۲،۴۳

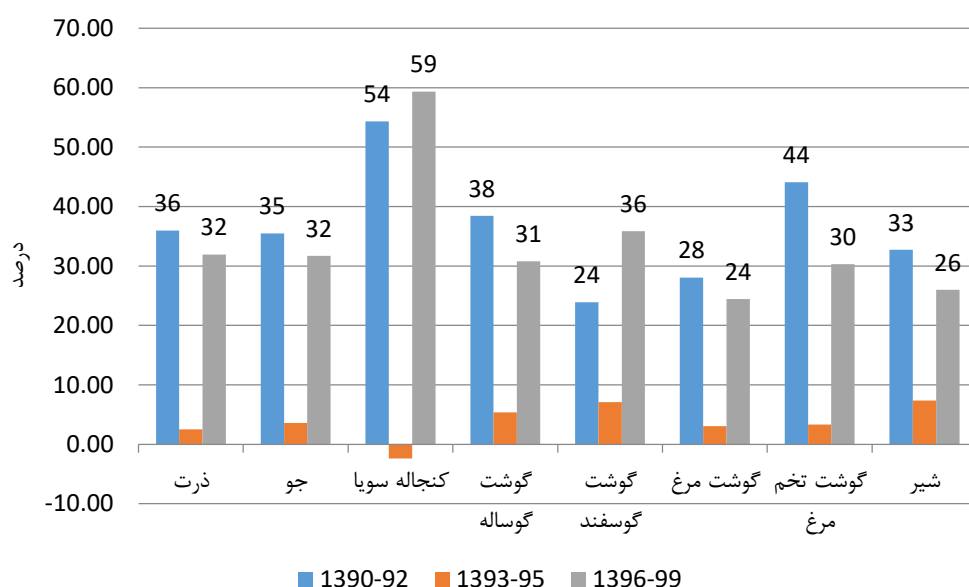
ماخذ: شرکت پشتیبانی امور دام و یافته های تحقیق

در دوره اول سال های ۹۲-۱۳۹۰، قیمت نهاده های ذرت و جو ۳۵ درصد و قیمت کنجاله سویا ۵۴ درصد رشد داشته است که در این دوره تخم مرغ بیشترین رشد قیمت معادل ۴۴ درصد افزایش قیمت را تجربه کرده است. پس از آن گوشت گوساله با ۳۸ درصد، شیر ۳۲ درصد، گوشت مرغ ۲۷ درصد و در نهایت گوشت گوسفند با ۲۴ درصد رشد همراه بوده اند.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

ویرایش نهایی	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	صفحه: ۱۸
--------------	---------------------	----------

در دوره دوم سالهای ۹۵-۳۹۳، قیمت ها رشد کمی داشته و بیشتر آن مربوط به شیر و گوشت گوسفند با ۷ درصد رشد بوده است در این دوره کنجاله سویا رشد ۲/۳- درصدی را تجربه کرده است. در دوره سوم ۹۹-۱۳۹۶ مجدداً افزایش شدید در قیمت نهاده های خوراک دام و فرآورده های آن مشاهده می شود. این افزایش در مورد نهاده های ذرت و جو ۳۱ درصد و کنجاله سویا ۵۹ درصد بوده است. در ارتباط با فرآورده ها، بیشترین افزایش قیمت مربوط به گوشت گوسفند با ۳۶ درصد، سپس گوشت گوساله با ۳۱ درصد، تخم مرغ با ۳۰ درصد، شیر با ۲۶ درصد و در نهایت گوشت مرغ با ۲۴ درصد رشد قیمت بوده است. برای کل دوره یعنی ده ساله اخیر (۹۹-۱۳۹۰)، کمترین میانگین رشد قیمت مربوط به گوشت مرغ با ۱۹ درصد و بیشترین آن مربوط به کنجاله سویا با ۳۹ درصد افزایش بوده است. بقیه نهاده ها و فرآورده های دامی بین ۲۲ تا ۲۵ درصد سالانه رشد قیمت را تجربه کرده اند.

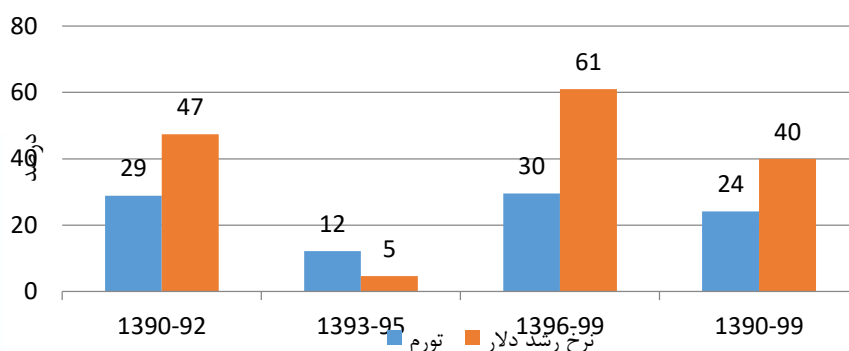

شکل (۱۵). میانگین رشد قیمت نهاده ها و فرآورده های دامی در دوره ۹۹-۱۳۹۰

با توجه به شکل (۱۵) به غیر از کنجاله سویا و گوشت گوسفند که در دوره سوم (۹۹-۱۳۹۶) رشد قیمت بیشتری نسبت به دوره اول داشته اند، سایر نهاده ها و فرآورده های دامی در دوره اول یعنی سالهای ۹۲-۱۳۹۰ رشد قیمت بیشتری را تجربه کرده اند.

۴. تورم و افزایش نرخ ارز

همانطور که در بخش قبل نشان داده شد قیمت نهاده ها و فرآورده های دامی بین ۱۹ تا ۳۹ درصد در ده ساله اخیر رشد داشته اند. بر همین اساس نرخ تورم و نرخ ارز جهت مقایسه مورد بررسی قرار می گیر

شکل (۱۶). میانگین نرخ تورم و قیمت دلار در بازار آزاد در دوره ۱۳۹۰-۹۹ (ماخذ: بانک مرکزی ج.ا.ایران)

بر اساس شکل (۱۶)، نرخ تورم (رشد عمومی قیمت ها) در سه ساله اول (۱۳۹۰-۹۲) دوره مورد بررسی، حدود ۲۹ درصد بوده است که در این دوره ارزش دلار آمریکا ۴۷ درصد رشد داشته است. در دوره دوم (۱۳۹۳-۹۵) سطح عمومی قیمت ها ۱۲ درصد و دلار ۴/۶ درصد رشد کرده است. دوره سوم (۱۳۹۶-۹۹) تورم ۳۰ درصد و نرخ رشد دلار ۶۱ درصد بوده است. بر اساس کل دوره نیز در ده ساله اخیر نرخ رشد عمومی قیمت ها ۲۴ درصد و دلار ۴۰ درصد رشد داشته اند. بنابراین قیمت نهاده ها و فرآورده های دامی تقریباً متناسب با نرخ تورم افزایش یافته اند به غیر از گوشت مرغ که میانگین افزایش قیمت آن کمتر از تورم بوده است. دلیل افزایش قیمت دلار و متعاقباً افزایش عمومی قیمت ها، تحریم های اقتصادی ناشی از برنامه هسته ای در دوره اول و خروج آمریکا از برجام (برنامه جامعه اقدام مشترک در رابطه با برنامه هسته ای ایران) و برگشت مجدد تحریم های اقتصادی و انتظارات تورمی بوده است.

۵. سیاست های دولت در بازار نهاده ها و فرآورده های دام و طیور

مداخله دولت در قیمت گذاری کالاهای کشاورزی از سیاست های رایج بیشتر کشورهای در حال توسعه در دهه اخیر بوده است. این سیاست ها دامنه وسیعی از مداخلات را در بر می گیرد که برخی مستقیم و برخی غیرمستقیم قیمت کالاها و نهاده های کشاورزی را تحت تاثیر قرار می دهد.

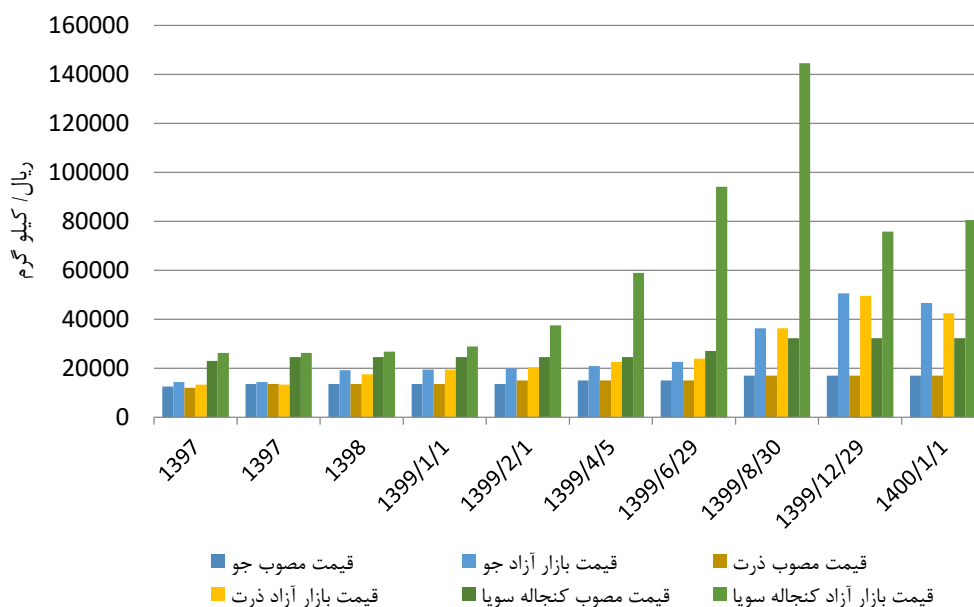
از جمله مهمترین این سیاست ها می توان به کنترل قیمت های تولید کننده و یا مصرف کننده، و یا وضع مالیات و یارانه بر روی یک یا چند کالا یا نهاده اشاره کرد. در ایران نیز بسیاری از کالاهای کشاورزی و دامی، تحت تاثیر این مداخلات قرار داشته اند. این مداخلات بیشتر از طریق کنترل قیمت فرآورده های دامی (گوشت مرغ، تخم مرغ و شیر) و یا پرداخت یارانه به نهاده های تولید این کالاها، به ویژه از راه تخصیص نرخ های پایین تر ارز برای واردات نهاده ها صورت گرفته است.

۱-۵. قیمت گذاری دستوری نهاده ها و فرآورده های دام و طیور

یکی از سیاست های دولت در بازار دام و طیور قیمت گذاری نهاده و فرآورده های دامی به ویژه گوشت مرغ، تخم مرغ و شیر است. موضوعی که همیشه مورد انتقاد فعالان این عرصه بوده است. چرا که در شرایط جهش قیمتی برای مثال در سه ساله اخیر، این نوع قیمت گذاری عملاً کارایی خود را از دست داده و بازار از قیمت های مصوب و تعیین شده پیروی نکرده است (شکل ۱۷).

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۲۰	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

شکل (۱۷). قیمت مصوب و بازار آزاد نهاده های دامی طی دوره ۱۳۹۷-۱۴۰۰

(ماخذ: شرکت پشتیبانی امور دام و ستاد تنظیم بازار)

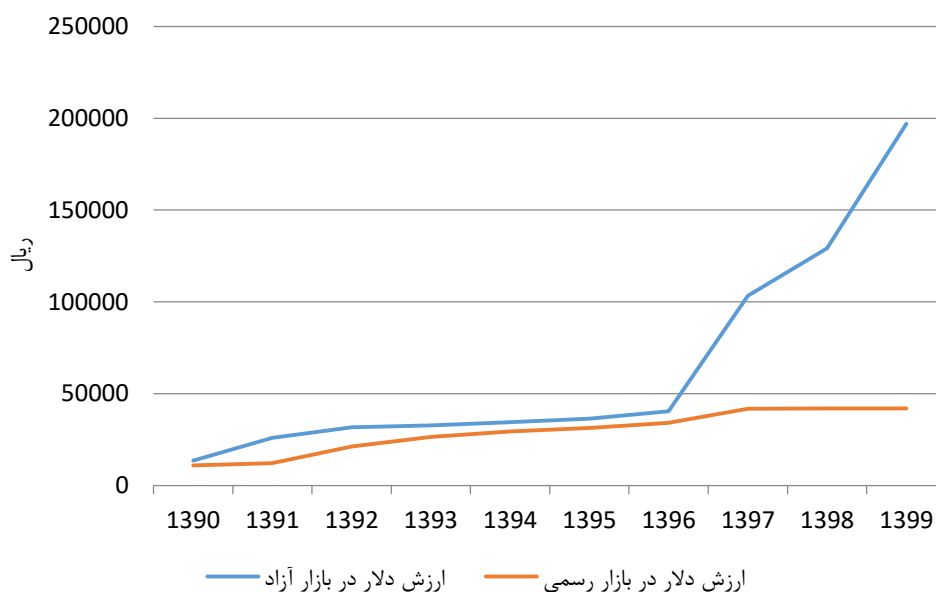
همانطور که شکل (۱۷) نشان می دهد همواره قیمت بازار از قیمت های مصوب بیشتر بوده است. در سال های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ اختلاف قیمت های مصوب و بازار آزاد نهاده ها خیلی چشم گیر نبوده است اما در سال ۱۳۹۹ این اختلاف به طور قابل ملاحظه ای افزایش یافته است. به طوری که قیمت کنجاله سویا در بازار آزاد در آبان ماه ۱۳۹۹ به ۴/۵ برابر قیمت مصوب نیز رسیده است. در انتهای سال نیز قیمت بازار آزاد ذرت و جو ۳ برابر قیمت مصوب بوده است. بررسی آمار قیمت نهاده ها و فرآورده ها حاکی از افزایش قیمت آن ها متناسب با تورم بوده است. به طور کلی قیمت گذاری دستوری که عمدتاً متناسب با قیمت بازار آزاد است، باعث می شود که کلی از وقت و انرژی تولیدکنندگان فرآورده ها و عرضه کنندگان نهاده های دامی و اتحادیه مربوط به آن ها به موضوع چانه زنی با نهادهای قیمت گذار و ستاد تنظیم بازار برای افزایش قیمت محصولاتشان صرف شود. به جای اینکه تمرکز بر برنامه ریزی تولید، افزایش بهره‌وری، تنظیم عرضه و بازار این محصولات داشته باشند. ضمن اینکه خیلی از تولیدکنندگان مجبور هستند بخشی از نیاز به نهاده های خود را از بازار آزاد تهیه کنند و عملاً نهاده ها با قیمت مصوب سهم زیادی در تامین نهاده های تولیدکنندگان فرآورده های دامی ندارد (۲۰ تا ۳۰ درصد از نهاده های مورد نیاز تولیدکنندگان از طریق سامانه بازارگاه با قیمت مصوب تامین می شود) (شورای گفتگوی اتاق ایران، ۱۳۹۹).

۲-۵- تخصیص و تامین ارز برای واردات نهاده های دامی

یکی دیگر از سیاست های مداخله گرانه دولت در بازار محصولات دامی تخصیص ارز برای واردات نهاده ها و بعضاً فرآورده های دامی است. البته این سیاست یک نوع سیاست حمایتی برای کنترل قیمت محصولات دام و طیور است. در واقع هدف دولت از تخصیص ارز یارانه ای جلوگیری از افزایش قیمت نهاده های دام و در نهایت فرآورده های دام طیور به منظور حمایت از مصرف کنندگان به دلیل افزایش قیمت دلار و همچنین افزایش قیمت های جهانی است. سیاست ارز یارانه ای سیاست جدیدی نیست و دولت های مختلف همواره از این سیاست برای تامین کالاهای اساسی استفاده کرده اند از این رو همواره در کشور دو نرخ ارز رسمی و آزاد وجود داشته است. اما مساله ای که در سه ساله اخیر و در سال جاری ۱۴۰۰ در ارتباط با این سیاست مساله ساز شده است تعیین ارز به قیمت ۴۲۰۰ تومان است که فاصله زیادی با نرخ ارز بازار آزاد داشته است. بررسی نرخ ارز رسمی و آزاد در ده ساله اخیر نشان می دهد که در سه ساله اخیر بیشترین اختلاف قیمت بین قیمت ارز بازار آزاد و نرخ ارز رسمی رخ داده است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۲۱	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

شکل (۱۸). روند ارزش دلار در بازار آزاد و رسمی در دوره ۹۹-۱۳۹۰

(ماخذ: بانک مرکزی ج.ا.ایران)

همانطور که شکل (۱۸) نشان می‌دهد همواره اختلاف قیمت بین نرخ ارز پارانه ای و آزاد وجود داشته است و حتی در ابتدای دهه مورد بررسی، جهش قیمت دلار رخ داده است اما مساله ای که اتفاق افتاده افزایش قیمت ارز رسمی متناسب با نرخ بازار آزاد در آن مقطع بوده است.

در سه ساله اخیر، قیمت دلار بازار آزاد ۶۰ درصد رشد داشته است در حالی که قیمت ارز رسمی و ترجیحی در سطح ۴۲۰۰ ثابت مانده است. اختلاف زیاد بین نرخ ارز آزاد و رسمی نتایج زیان باری را برای کشور ایجاد کرده است که به شرح زیر می‌توان دسته بندی کرد:

• ایجاد فساد و رانت و عدم تخصیص ارز به کالاهای مورد هدف

بررسی ها نشان داد در سال ۱۳۹۷ که سال اول تعیین این نرخ بود نا بسامانی های زیادی در تخصیص ارز اتفاق افتاد برای مثال ارز ۴۲۰۰ برای واردات کالاهای غیرضروری و لوکس تخصیص یافت؛ ارز به شرکت های تازه تاسیس و بی نام و نشان تخصیص یافت؛ برخی از شرکت هایی که ارز دریافت کردند عمدتاً کالایی وارد نکردند و یا کالایی که ثبت کرده بودند را وارد نکردند.

این موضوعات در همان مقطع اعتراضات گسترده ای را ایجاد کرد. و لذا بعد از آن مقرر شد که ارز تنها به کالاهای اساسی از جمله نهاده های دام و طیور و با مجوز وزارت جهاد کشاورزی و صمت صورت بگیرد.

• دولتی تر کردن اقتصاد کشور

بخش دولتی با استناد به اینکه در توزیع ارز با نرخ ترجیحی امکان بروز خطا و سوءاستفاده از سوی شرکت های بخش خصوصی وجود دارد، حضور خود در فعالیت های اقتصادی را نسبت به گذشته گسترده تر کرده است. به عنوان مثال در بازار واردات نهاده های دامی در سال ۱۳۹۶ سهم شرکت پشتیبانی امور دام بین ۱۳ تا ۱۴ درصد بود که این رقم در سال های ۹۹-۱۳۹۸ به بیش از ۳۰ درصد رسیده است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۲۲	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

• عدم تخصیص و تأمین ارز مرغوب به محموله های وارداتی نهاده های دامی

طی ماه های گذشته مشکل عدم تخصیص به موقع ارز و عدم تأمین به موقع ارز از سوی بانک مرکزی و دیو شدن نهاده های دامی در بنادر باعث کمبود عرضه و افزایش قیمت نهاده های دامی به چند برابر نرخ مصوب دولتی شده است.

این مشکل تنها در مرحله تخصیص ارز نیست، بلکه محموله هایی که تخصیص برای آنها صورت گرفته از تأمین ارز مرغوب و قابل انتقال بی بهره مانده اند.

از سویی دیگر کالاهایی که در گمرکات دیو شده اند به دلیل انبارش نامناسب و طولانی مدت، مراحل فاسدشدن را طی می کنند و ممکن است در صورت مصرف منجر به بروز بیماری های دام و طیور و در نتیجه چالش در امنیت غذایی و سلامت جامعه شود.

اختلالات ایجاد شده در تأمین و ترخیص ارز و مشکلاتی که در واردات و عرضه نهاده های دامی به وجود آمد از یک سو و عدم شفافیت و ناکارآمدی توزیع همین میزان نهاده از سوی دیگر، این فرضیه را قوی تر کرده است که اختصاص ارز ۴۲۰۰ تومانی به نهاده های دامی، فساد و رانت ایجاد می کند.

در وضعیتی که تولیدکنندگان، عمده نهاده های دامی مورد نیاز خود را از بازار آزاد و به قیمت بالا تهیه می کنند، ارز ۴۲۰۰ تومانی به نام تولیدکننده اما به کام دلالتان شده است. لذا پیشنهاد اکثریت تشکل های بخش خصوصی، کارآمد سازی و اصلاح نظام توزیع بر مبنای زنجیره ارزش در بلندمدت است.

• ناکارآمدی سیستم توزیع و سامانه بازارگاه

دولت به منظور رصد نهاده های دامی وارد شده با نرخ ارز ۴۲۰۰ و عرضه آن به نرخ مصوب دولتی اقدام به راه اندازی سامانه بازارگاه کرد که عرضه نهاده ها تنها از طریق این سامانه امکان پذیر باشد.

حالا بعد از فعالیت این سامانه مشکلات عدیده ای برای تولیدکنندگان فرآورده های دامی و همچنین واردکنندگان نهاده ها ایجاد شده است.

به گزارش دبیرخانه شورای گفتگوی اتاق ایران، و طبق اظهارات فعالان اقتصادی، میزان نهاده هایی که در سامانه بازارگاه عرضه می شود تنها حدود ۲۰ تا ۳۰ درصد خوراک مورد نیاز تولیدکنندگان کشور بوده و پاسخگوی نیاز تولیدکنندگان نیست. ضمن اینکه ایراداتی نیز بر نحوه توزیع همین میزان نهاده وارد است که از عدم شفافیت این سامانه در برخی جنبه ها حکایت دارد. همچنین این گزارش مشکلات سیستم توزیع را چنین برشمرد:

- عرضه نهاده خام به پرورش دهندگان دام و طیور، تولید خوراک غیراستاندارد در محیط نامناسب با امکان
- انتقال آلودگی به مزارع پرورش دام و طیور، کاهش راندمان تولید و نهایتاً اتلاف منابع ارزی محدود
- عدم شفافیت سامانه بازارگاه در فرایندهای توزیع و عدم امکان پایش و رصد آن
- یکسان نبودن زمان و فرصت خرید در سامانه برای متقاضیان
- تحویل با تأخیر نهاده در مقابل خرید نقدی صورت گرفته

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۲۳	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

- عدم امکان پاسخگویی مناسب به اعتراضات خریدار نسبت به تأخیر تحویل یا کیفیت نهاده
- عرضه محدود و نامتناسب با زمان مورد نیاز تولیدکننده برای برنامه‌ریزی تولید (جوجه ریزی، کشتار و ...)
- عدم وجود نهاده‌ها به میزان کافی و معدوم‌سازی جوجه‌های یک‌روزه

۶. جمع بندی و نتیجه گیری

چالش های این روزهای بازار نهاده های تولید خوراک دام و فرآورده های پروتئینی باعث شده تا در این پژوهش وضع موجود بازار نهاده های دام و طیور در ده ساله اخیر و سیاست های دولت در این بازار مورد بررسی قرار بگیرد. نتیجه این بررسی نشان می‌دهد که:

- ۱- کشور ما در تولید علوفه و همچنین جو وابستگی خیلی زیادی به واردات ندارد و تقریباً این دو نهاده از طریق تولید داخل امکان تامین دارد. نکته ای که در مورد این دو نهاده باید مورد توجه قرار گیرد افزایش بهره وری آب و زمین است. به ویژه اینکه ایران به دلیل خشکسالی‌های اخیر و همچنین افت منابع آبی (چه سطحی و چه زیرزمینی) به شدت دچار محدودیت منابع آبی است و لذا توجه به بهره وری آب در تولید محصولات کشاورزی از اهمیت بسزایی برخوردار است.
- ۲- در ارتباط با دو نهاده مهم ذرت و کنجاله، ایران به شدت وابسته به واردات است و این وابستگی با توجه به محدودیت تولید ذرت و دانه های روغنی، در درازمدت پایدار خواهد بود و افزایش نیز خواهد یافت. لذا هر گونه نوسانات قیمت های جهانی این نهاده ها، روابط سیاسی و تحریم ها و نوسانات نرخ ارز تأثیر بسیار زیادی بر تامین این دو نهاده و در نتیجه تولید فرآورده های دامی و متعاقباً امنیت غذایی جامعه خواهد داشت. به طوری که در دو ساله اخیر به دلیل اعمال سیاست های اشتباه ارزی، واردات و در نتیجه عرضه و مصرف نهاده های دامی با کاهش شدید مواجه شده اند. بنابراین در مورد این دو نهاده برنامه ریزی مشخص و دقیق و جلوگیری از سیاست گذاری های غلط و کوتاه مدت برای داشتن تولید باثبات و پایدار فرآورده های دامی و حفظ امنیت غذایی جامعه ضروری است.

قیمت نهاده‌ها و فرآورده‌های دامی

- ۳- در ارتباط با قیمت نهاده ها و فرآورده های دامی در ده ساله اخیر، سه مقطع زمانی قابل بررسی است. دوره اول سال های ۹۲-۱۳۹۰، دوره دوم سال های ۹۵-۱۳۹۳ و دوره سوم سال های ۹۹-۱۳۹۶. در دوره اول و دوم قیمت ها دارای افزایش و جهش بوده اند.
- ۴- نرخ تورم (رشد عمومی قیمت ها) در دوره اول، حدود ۲۹ درصد بوده است که در این دوره ارزش دلار آمریکا ۴۷ درصد رشد داشته است. در دوره دوم سطح عمومی قیمت ها ۱۲ درصد و دلار ۴/۶ درصد رشد کرده است. دوره سوم، تورم ۳۰ درصد و نرخ رشد دلار ۶۱ درصد بوده است.
- ۵- بر اساس کل دوره نیز در ده ساله اخیر نرخ رشد عمومی قیمت‌ها ۲۴ درصد و دلار ۴۰ درصد رشد داشته اند. بنابراین قیمت نهاده‌ها و فرآورده های دامی تقریباً متناسب با نرخ تورم افزایش یافته اند به غیر از گوشت مرغ که میانگین افزایش قیمت آن کمتر از تورم بوده است. ضمن اینکه افزایش قیمت های ناشی از افزایش ارزش دلار بوده است.

سیاست های دولت در بازار فرآورده ها و نهاده های دام

- ۶- بررسی سیاست های دولت در ده ساله اخیر نشان می‌دهد که سیاست قیمت گذاری نهاده و فرآورده های دامی و تخصیص ارز یارانه ای برای واردات نهاده های دامی از مهمترین سیاست های رایج در بازار نهاده های دامی در ده ساله اخیر بوده است.
- ۷- مقایسه جهش‌های قیمتی برای نهاده‌ها و فرآورده‌های دامی در دو مقطع زمانی ۹۲-۱۳۹۰ و ۹۹-۱۳۹۶ ناشی از افزایش نرخ ارز به دلیل تحریم های اقتصادی مربوط به برنامه هسته ایران و خروج آمریکا از برجام و انتظارات تورمی بوده است.

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده‌های دامی

صفحه: ۲۴	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

- ۸- با وجود جهش های قیمتی در دو مقطع فوق الذکر، اما در سه ساله اخیر مساله کمبود واردات نهاده های دامی، دپو شدن نهاده ها در گمرکات و کاهش مصرف نهاده ها و کاهش تولید فرآورده های پروتئینی به صورت چالش بروز کرده است که عمده ترین دلیل آن اختلاف بین قیمت ارز رسمی و بازار آزاد در سه ساله اخیر و در واقع اختصاص ارز ثابت ۴۲۰۰ تومانی بوده است. تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی چند پیامد داشته است:
- دخالت بیشتر دولت در واردات نهاده ها (افزایش سهم شرکت پشتیبانی امور دام در واردات تا ۳۰ درصد در سال ۱۳۹۹)
  - دخالت بیشتر دولت در توزیع نهاده ها با راه اندازی سامانه بازارگاه
  - دپو شدن نهاده های دامی در گمرکات به دلیل نیاز به تامین و تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی
  - تعطیلی و یا کمتر از ظرفیت معمول کار کردن کارخانجات تولید خوراک دام به دلیل کاهش واردات و دپو شدن نهاده ها در گمرکات
- در این راستا پیشنهاد می گردد ضمن شناسایی موانع اثربخشی تخصیص ارز ترجیحی نهاده ها نسبت به اصلاح سیاست مذکور، از طریق یکسان سازی نرخ ارز امکان هرگونه سوء استفاده و رانتجویی در هریک از حلقه های زنجیره دام و طیور محدود گردد.
- به دنبال نزدیک سازی ارزش نرخ ترجیحی ارز با ارزش اجتماعی آن و به دلیل تاثیر غیرقابل انکار اتخاذ سیاست مذکور بر روند افزایشی قیمت ها، راهکارهای حفظ قدرت خرید خانوارها از طریق کارت های اعتباری بویژه برای جامعه هدف توصیه می گردد.

منابع و مراجع

اتاق بازرگانی، صنایع و معادن ایران، دبیرخانه شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی، گزارش مربوط به بازار نهاده های دام و طیور.

گمرک ج.ا.ایران، آمار واردات و صادرات، سال های مختلف

وزارت جهاد کشاورزی، شرکت پشتیبانی امور دام، اطلاعات قیمت نهاده ها و فرآورده های دامی

وزارت جهاد کشاورزی، آمارنامه های کشاورزی، آمارنامه های جلد اول و دوم

www.faostat.org

www.cbi.ir

www.Indexmundi.com

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۲۵	تاریخ: تیر ماه ۱۴۰۰	ویرایش نهایی
----------	---------------------	--------------

www.iranavanda.com
email: info@iranavanda.com

آدرس اتحادیه: تهران خیابان قائم مقام فراهانی
کوچه بیست و ششم پلاک ۱۰ واحد ۱۲

تلفن: ۶-۸۸۳۱۳۳۸۵
فکس: ۸۸۸۶۵۹۰۷

گروه تحقیق و پژوهش اتحادیه نهاده های دامی

صفحه: ۲۶

تاریخ: خرداد ۱۴۰۰

ویرایش اولیه - غیر قابل انتشار